

Asia: VN/813/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi mielenterveyslain (1116/1990) muuttamisesta (tahdon vastaisen lääkehoidon oikeussuojakeinot)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen (SopS 27/2016; vammaisyleissopimus) kansallinen koordinaatiomekanismi. Sen tehtävänä on edistää yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa ja vammaisten henkilöiden oikeuksien huomioon otamista kaikkien hallinnonalojen toiminnassa. VANE tarkastelee esitystä vammaisyleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi mielenterveyslakia. Esityksen tavoitteena on parantaa tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa hoidossa olevien potilaiden oikeusturvaa edellyttämällä kirjallisen päätöksen tekemistä säännöllisestä psykiatrisesta lääkehoidosta silloin, kun potilas vastustaa lääkettä tai kun potilaan tahdosta ei saada selvyttä. Potilaalla olisi jatkossa mahdollisuus valita tästä päätöksestä hallintotuomioistuimeen. Lääkettä koskeva päätös saataisiin kuitenkin panna täytäntöön heti muutoksenhausta huolimatta, jotta potilaalle lääketieteellisen perusteiden mukainen ja välttämättömäksi arvioitu lääkehoito voidaan turvata.

Vammaisyleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Vammaisyleissopimuksen vammaisuuden määritelmän mukaan ”Vammaisiin kuuluvat sopimuksen 1 artiklan mukaan henkilöt, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.” Näin ollen myös henkilöt, joilla on pitkäaikaisia mielenterveyden häiriöitä kuuluvat yleissopimuksen piiriin.

Asian kannalta olennaisia YK:n vammaisyleissopimuksen artikloja ovat muun muassa vammaisyleissopimuksen 4.3 artikla vammaisten henkilöiden osallistamisesta heitä koskevaan päätöksentekoon, 5 artikla tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, 13 artikla oikeussuojan saavutettavuudesta, 15 artikla vapaudesta kidutuksesta tai julmasta, epäinhimillisestä tai halventavasta kohtelusta tai rangaistuksesta, 17 artikla henkilön koskemattomuuden suojelusta ja 25 artikla terveydestä.

Vammaisyleissopimuksen 17 artiklassa todetaan, että jokaisella vammaisella henkilöllä on oikeus ruumiillisen ja henkisen koskemattomuutensa kunnioittamiseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. VANE katsoo, että tahdonvastaisessa lääkeshoidossa on nimenomaan kyse tästä koskemattomuudesta ja sen kunnioittamisesta. Hoitopäätöksissä tulisi aina tavoitella yhteisymmärrystä asiakkaan kanssa ja päätyä tahdonvastaisuuteen vasta viimesijaisesti.

VANE pitää tehtyä ehdotusta perus- ja ihmisoikeuksia edistävänä. On tärkeää, että Suomi reagoi kansainvälisten sopimusten loukkauksiin ryhtymällä korjaustoimiin viipymättä. VANE pitää erittäin tärkeänä että nykyisistä muistutus ja kantelumahdollisuuksista huolimatta tahdonvastaiseen lääkitykseen liittyvää oikeussuojaa vahvistetaan. Tärkeää on niin ikään jatkaa itsemääräämisoikeuteen liittyvää laajempaa sääntelyn täydennystä ja uudistusta.

Heikkonen Merja
Sosiaali- ja terveysministeriö - Vammaisten henkilöiden oikeuksien
neuvottelukunta VANE